

МОЖЛИВОСТІ УЧАСТІ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ РОЗВИТКУ РИНКУ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Розвиток органічного сільського господарства у світі обіцяє великі можливості для вітчизняних виробників й експортерів.

У даному аспекті мова йде про активну участь нашої держави у глобальному процесі налагодження міжнародної торгівлі органічною продукцією.

Адже розрізнення державної політики щодо сертифікаційних та акредитаційних вимог становлять значну перешкоду ефективному розвитку зазначеного ринку. Говорячи про міжнародний простір торгівлі органічним, слід зауважити, що бажаним взяти в ньому участь прийдеться зіткнутися із сотнями стандартів приватних сертифікаційних установ та урядових вимог.

Актуальність даного дослідження зумовлюється тим, що, здійснюючи активну діяльність на міжнародному рівні, наша держава буде здатна забезпечити доступ вітчизняних виробників на глобальний ринок продукції органічного сільського господарства, що в перспективі дасть можливість не лише наростити експортні поставки української екологічної продукції, але і в перспективі змінити структурний склад такого експорту (від сировини до готових товарів).

Відтак, *метою* даної роботи є обґрунтування необхідності та аналіз шляхів щодо налагодження на державному рівні активнішої участі України у міжнародному регулюванні процесу торгівлі продукцією органічного сільського господарства.

Розглядаючи *наукові дослідження* в цьому напрямі, варто наголосити на працях таких вітчизняних вчених, як В. І. Артиш, В. Вовк, М. І. Кобець, А. Статівка, в яких містяться положення щодо необхідності міжнародної співпраці для розвитку органічного сільського господарства в Україні. Проте, на жаль, не обґрунтовується перелік шляхів для досягнення поставленої мети.

Для українських виробників і потенційних експортерів органічної продукції додаткова складність полягає в тому, що навіть у випадку проведення сертифікації їм доведеться нести додаткові витрати на запрошення іноземних інспекторів. Крім того, запрошення інспекторів ще не гарантує успішного проведення процедури.

Враховуючи такі обставини, багато аграріїв, які зацікавилися органічним виробництвом в Україні, не будуть в змозі оплатити проведення таких складних і дорогих процедур.

Проводячи аналіз можливих напрямів вдосконалення міжнародного співробітництва нашої держави у даній сфері, необхідним є врахування керівних принципів зарубіжного законодавства у даній сфері.

Адже надання значущої ролі основним засадам, вихідним ідеям, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю

і відображають суттєві положення міжнародного права, дасть можливість Україні перейняти позитивний досвід адміністративно-правового, законодавчого забезпечення становлення та розвитку органічного сільського господарства та водночас зберегти наявність характерних особливостей розвитку, притаманних лише нашій державі. До зазначених принципів, зокрема, належать:

1. Комплексний підхід до формування системи законодавства у цій сфері.
2. Відповідальність за безпеку харчових продуктів покладається на операторів ринку на усіх стадіях виробництва, переробки та реалізації.
3. Обов'язковою є процедура сертифікації.
4. Система маркування органічного продовольства.
5. Прозорість всього виробничого процесу для перевірок та контролю.
6. Використання нормативно-правових актів міжнародного характеру як джерела вдосконалення наявних стандартів, норм, регламентів.
7. Неупереджений та регулярний контроль безпеки харчових продуктів [1].

Крім того, до основних напрямів вдосконалення системи органічного виробництва, що досконалішим чином врегульовані на міжнародному рівні, належать: здійснення маркетингових досліджень, підтримка регіональних програм розвитку органічного виробництва, державна підтримка консультаційних центрів, спеціальної освіти та навчання, досліджень.

Виходячи з цього, глобальний характер розвитку органічного сільського господарства зумовлює необхідність врахування міжнародного досвіду у процесі побудови національної системи державного регулювання та нормативно-правового забезпечення досліджуваної нами сфери. Адже в зарубіжних країнах значно раніше почалися процеси становлення та розвитку ринку органічного сільського господарства. Що сприяло появі досконалішого досвіду державного його регулювання та нормативно-правового забезпечення.

Початок становленню та розвитку міждержавного регулювання органічного сільського господарства поклала Організація Об'єднаних Націй в особі Організації з сільського господарства та продовольства (FAO), а також Всесвітня організація охорони здоров'я (WHO), створивши в 1963 році Комісію під назвою Codex Alimentarius (з лат. — звід законів щодо продуктів харчування), яка розробляла вимоги до конкретних видів харчової продукції згідно з установчими та програмними документами названих вище міжнародних організацій. В 1999 році Комісія затвердила Керівництво щодо виробництва, переробки, маркування та реалізації органічної сільськогосподарської продукції.

В даному нормативному акті міститься таке визначення: органічне сільське господарство — це цілісна система управління виробництвом, яка підтримує та покращує «здоров'я» агроєкосистем, включаючи біорізноманіття, біологічні цикли й біологічні властивості ґрунтів. При цьому особливе значення та переваги надають використанню місцевих (локальних) ресурсів замість застосування витратних матеріалів неприродного походження. Це досягається шляхом застосування агрономічних, біологічних та механічних методів замість використання синтетичних матеріалів для забезпечення сталого функціонування агроєкосистеми [2].

Провідну роль у формуванні міжнародної нормативної бази щодо організації ведення органічного сільського господарства у світі на сьогодні відіграє Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) — міжнародна неурядова організація, що поєднує понад 700 активних організацій-учасників в 100 країнах світу. Саме нормативні акти даної міжнародної організації на сьогодні претендують стати глобальними сертифікаційними вимогами щодо ведення органічного сільського господарства.

Ще в 1980 році федерація сформулювала перші «Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва й переробки», а згодом почала здійснювати оцінку сертифікаційних установ на дотримання ними зазначених базових стандартів, використовуючи для цього розроблений нею в 2002 році «Акредитаційний критерій IFOAM» [3].

Розглядаючи Директиву ЄС № 834/2007 «Про органічне виробництво та маркування органічної продукції», прийняту 28 червня 2007 року, що є основним документом ЄС у сфері органічного виробництва, зауважимо, що законодавець у даному випадку залишив можливість країнам — нечленам ЄС здійснити процедуру визнання еквівалентності національних стандартів із загальноєвропейськими для уникнення складностей у подальшому процесі здійснення міжнародної торгівлі у цій сфері [4].

Аналізуючи можливості активної діяльності нашої держави на міжнародному рівні у сфері сприяння розвитку торгівлі органічним продовольством, розглянемо діяльність провідних світових організацій у даній сфері, які, будучи досить авторитетними у світі, можуть узгодити більшість виникаючих складностей у цій сфері.

Конференція по торгівлі й розвитку (United Nations Conference on Trade and Development — UNCTAD) є невід'ємним структурним елементом у процесі діяльності ООН, спрямованої на сприяння та полегшення процесу здійснення торгівлі у всьому світі.

Починаючи з заснування Генеральною Асамблеєю ООН в грудні 1964 року, дана конференція засвідчила свою ефективність — в первинному заході брали участь представники 120 націй, які протягом 3 місяців обговорювали різноманітні проблеми, що стосуються міжнародних товарних ринків і торгівлі як первинного інструменту для економічного зростання і розвитку. Зважаючи на велику кількість результативних домовленостей, досягнутих у ході цієї конференції, Генеральна Асамблея ООН прийняла рішення, щодо її проведення на постійній основі.

До компетенції Конференції по торгівлі й розвитку ООН входить регламентування процесу світової торгівлі; сприяння у даному процесі країнам, ринки яких розвиваються; ведення переговорів і укладання багатосторонніх торговельних угод; здійснення міжнародного трансферу технологій; несення статусу центрального суб'єкта щодо узгодження торгівлі й стратегій розвитку урядів різних країн та міжнародних інтеграційних утворень (СОТ, ЄЕС, IFOAM і т.д.)

Участь у конференції, яка проводиться щопівроку, беруть всі члени ООН. Виходячи з цього, на нашу думку, представникам України в даному заході

варто більш активно виносити на розгляд питання щодо міжнародного врегулювання процесу здійснення експорту органічної продукції в умовах функціонування глобального ринку [5].

У структурі ООН також діє Організація з сільського господарства та продовольства (Food and Agriculture Organisation — FAO), головними функціями якої є збирання, аналіз і розподіл інформації про їжу, стан сільського господарства у країнах світу, сприяння збереженню природних ресурсів; просування міжнародних стандартів в аграрному виробництві.

Останніми роками організація працювала в двох напрямках: для країн, що розвиваються та потребують гуманітарної допомоги (Мозамбик, Чад, Лесото, Нігерія), здійснюється розвиток високоінтенсивного аграрного виробництва; у країнах, які вже цілком забезпечені продовольством (європейські держави, більшість країн Азії, США), проводиться політика зворотного характеру — стимулюється трансформація аграрного виробництва до еколого-орієнтованого (грунтозахисні технології, стимулювання створення державних програм щодо розвитку органічного виробництва і т.д.).

Поділяючи велике занепокоєння щодо проблем, змальованих вище, представники IFOAM, FAO й UNCTAD вирішили в 2001 році об'єднати зусилля щодо пошуку ефективного рішення.

Три наведені вище організації мають значний обсяг функцій, які стосуються проблем, що виникають при розвитку міжнародного ринку органічного сільського господарства та торгівлі його продукцією:

IFOAM — у сфері сертифікації органічного виробництва та його акредитаційного забезпечення;

FAO — в сільському господарстві загалом та забезпеченні безпечності продуктів харчування зокрема;

UNCTAD — у сприянні розвитку торгівлі у міжнародному масштабі.

Зазначені установи у своєму співробітництві виходять з того, що забезпечення правової гармонізації, взаємного визнання й еквівалентності в органічному секторі аграрного виробництва спроможні забезпечити вирішення проблем, що виникають у світових масштабах.

На практичне виконання спільної мети згадані міжнародні організації у 2002 році організували Конференцію з міжнародної гармонізації стандартів та еквівалентності вимог в органічному сільському господарстві.

В роботі даного заходу взяли участь 210 учасників з 52 країн світу, включаючи представників урядових делегацій, виробників, сертифікуючих органів, акредитаційних установ, крупних торговельних організацій, роздрібних продавців й споживачів.

Результатом проведення первинної конференції стала підписана FAO, UNCTAD й IFOAM угода щодо створення Міжнародної цільової групи щодо гармонізації й еквівалентності стандартів в органічному сільському господарстві, яка є відкритим простором для діалогу щодо вдосконалення міжкурядового регулювання розвитку органічного сектора АПК.

Діяльність даного утворення полягає в тому, щоб полегшити міжнародну

торгівлю органічними продуктами, а також сприяти полегшенню доступу країн, що розвиваються, на міжнародні ринки.

Крім того, цільова група зосереджує свої зусилля на можливостях щодо гармонізації, визнання еквівалентності й інших формах співробітництва всередині окремих країн, а також між урядами та регіональними політико-територіальними утвореннями.

Виходячи із призначення цього органу, зауважимо, що у ході його роботи було досягнуто певних висновків.

Основні сертифікаційні нормативні акти глобального характеру — «Базові стандарти щодо органічного виробництва й переробки», затверджені IFOAM, а також «Керівництво щодо виробництва, переробки, маркування і продажу органічно виробленої продукції», затверджене Комісією Codex Alimentarius, значним чином схожі за своєю метою та колом суспільних відносин, що ними регулюються, проте значним чином відмінні за методами проведення сертифікаційних перевірок, а тому взаємне визнання еквівалентними є досить складним завданням.

Крім того, як уже зазначалося, у світі існує безліч приватних стандартів, які діють у межах однієї країни чи навіть одного її регіону, а тому задля спрощення, пришвидшення та здешевлення процедури визнання еквівалентності доцільним є створення спеціального керівного положення під назвою «Equitool», яке б допомогло вирішити наявні складності.

Ще одним напрямом діяльності Цільової групи є розробка Міжнародних вимог для органічних сертифікаційних установ (International Requirements for Organic Certification Bodies — IROCB), які б спрощували майбутню процедуру визнання еквівалентності вже на етапі утворення сертифікаційного органу, скеровуючи їх діяльність в єдиному напрямі.

Щоб врахувати побажання усіх можливих зацікавлених сторін у згаданому процесі, Цільова група декларує відкритість та готовність співпрацювати з усіма країнами та громадськими організаціями у сфері органічного сільського господарства.

Для належного врахування усіх змін у мінливих умовах ринку Міжнародна цільова група щодо гармонізації й еквівалентності стандартів в органічному сільському господарстві проводить свої засідання щороку.

Ще одним ефективним органом сприяння розвитку торгівлі в органічній сфері є Центр міжнародної торгівлі (International Trade Center — ITC), що є взаємним утворенням Конференції ООН по торгівлі й розвитку (UNCTAD) і Світової організації торгівлі (WTO).

Центр міжнародної торгівлі працює з органічним сектором у країнах, що розвиваються, через його структурні підрозділи у даній сфері і реалізовує власну програму розвитку торгівлі органічним продовольством (Organic Trade Development Program — OTDP).

Центр міжнародної торгівлі здійснює свою діяльність з усвідомленням того, що країни, які розвиваються, стоять перед серйозними перешкодами щодо нарощування експорту органічних продуктів:

— низька якість відповідно до вимог покупців;
— брак інформації про міжнародні стандарти;
— значні складності щодо проведення сертифікації;
— досить тривалий час реакції на мінливу кон'юнктуру ринку органічних продуктів і т.д.

Центр міжнародної торгівлі працює переважно з торговельними мережами й невеликими компаніями з метою подолання зазначених складностей і збільшення світового ринку органічних продуктів харчування.

В рамках Програми розвитку торгівлі органічним продовольством здійснюється підтримка розвитку органічного сектора багатьма способами, включаючи поширення необхідної інформації, налагодження взаємодії між урядами країн та громадськими організаціями у досліджуваній сфері, навчання в закладах підготовки спеціалістів у галузях сертифікації та акредитації [6].

Таким чином, проаналізувавши сучасний стан та можливості здійснення міжнародної співпраці нашої держави у сфері розвитку органічного сільськогосподарства, можемо підсумувати, що серед можливих шляхів його здійснення слід виділити міжнародні організації, що були створені спеціально для сприяння розвитку екологічного виробництва (IFOAM), а також ті установи, діяльність яких хоча безпосередньо не пов'язана з даною сферою АПК, але становить значну її частину (UNCTAD, FAO, WTO, ITC).

Та незважаючи на подальший вибір України, можемо дійти висновку, що в будь-якому випадку процес міжнародної співпраці дасть можливість нашій державі максимально швидко привести власну систему адміністративно-правового та нормативного забезпечення екологічного виробництва до вимог, поставлених сучасними умовами функціонування міжнародного ринку органічної продукції.

Література

1. Безгін К. М. Європейські вимоги до якості та безпеки продуктів харчування, їх міжнародне регулювання та можливість застосування в умовах України / К. М. Безгін [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://acc.org.ua/pdf/conf3/bezginua.pdf>.
2. Керівництво комісії Codex Alimentarius: «Щодо виробництва, переробки, маркування і продажу органічно виробленої продукції» // www.codexalimentarius.net/download/standards/360/CXG_032e.pdf.
3. Базові стандарти IFOAM щодо органічного виробництва й переробки. — Режим доступу : <http://www.ifoam.org>.
4. Директива ЄС № 834/2007. — Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/>
5. Офіційний сайт Конференції по торгівлі й розвитку ООН — Режим доступу : <http://www.untad.org>.
6. Willer H. The world of organic agriculture: statistics & emerging trends 2008 / Helga Willer, Minou Youssefi-Menzler, Neil Sorensen ; International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) Bonn, Germany and Research Institute of Organic Agriculture (FiBL), Frick, Switzerland. — 2008.
7. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні // Економіка АПК : міжнар. наук.-вироб. журн. / М-во аграр. політики України, Ін-т аграр. економіки УААН. — К., 2009. — № 2 (172). — С. 117–121.

Анотація

Берляч Н. Можливості участі України в процесі міжнародної співпраці у сфері розвитку ринку органічного сільського господарства. — Стаття.

У статті проаналізовано шляхи набуття Україною статусу повноправного суб'єкта міжнародного ринку продукції органічного сільського господарства. Розглянуто систему міжнародних організацій, членство та активна діяльність в межах яких надасть нашій державі додаткових можливостей в даній сфері. Наведено перелік адміністративно-правових заходів, необхідних для реалізації поставлених завдань.

Ключові слова: органічне сільське господарство, міжнародна співпраця, глобалізований ринок, адміністративно-правове регулювання

Summary

Berlach N. Ukraine's Possibilities of Participation in International Collaboration in the Sphere of Organic Agricultural Market. — Article.

The article discusses ways to granting Ukraine the status of a subject of international market of organic agriculture. Considered the system of international organizations, membership and active work within our country which will provide additional opportunities in this field. A list of administrative and legal measures necessary to implement the tasks is provided.

Keywords: organic agriculture, international cooperation, globalized market, administrative regulation.

УДК 342.56(477).001.73

Н. В. Томчак

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ У СФЕРІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Аналізуючи правові засади реформування у сфері правосуддя та діяльності суду, слід визнати, що відповідні проблеми знайшли своє відображення майже в усіх загальнонаціональних програмах, розроблених в останні роки в Україні. До таких програмних актів слід віднести парламентські програми; програми діяльності уряду; програми європейської інтеграції; програми євроатлантичного співробітництва; проекти програм соціально-економічного розвитку України та ін. Слід вказати, що відповідна проблематика розглядалася у роботах іноземних авторів М. К. Бандмана, В. Н. Кириченка, І. І. Комарова, Ю. О. Сімачева, А. Г. Раппапорта, В. І. Хижняка, Г. П. Щедровицького та ін. Водночас серед вітчизняних праць у цій сфері можна говорити про концепцію програмно-управлінської діяльності, розроблену Б. В. Бабіним та В. О. Кроленко, та про роботи А. Ю. Іваницького, Е. В. Третяка та К. В. Удовенко.

В той же час поки що відсутні праці, присвячені як програмам у сфері судової реформи — спеціальним програмним актам, так і підрозділам зазначених вище національних програм. Отже, метою нашої статті є дослідження значення вказаних вище загальнонаціональних програмних актів стосовно сфери управління судовою системою та судовою реформою. Для цього нам потрібно проаналізувати відповідні думки науковців, відповідні політико-правові та